

การศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครอง ที่มีผลต่อสภาวะโรคฟันผุในเด็กปฐมวัย พ.ศ.2547

บุบผา ไตรโรจน์* ท.บ., ส.ม.
 ศรีสุดา ลีละศิธร* ท.บ., ส.ม., อ.ท.(ทันตสาธารณสุข)
 สุรางค์ เชษฐพจนท์* สค.บ.
 สุภาวดี พรหมมา* สค.บ.

บทคัดย่อ

การศึกษารั้วนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองที่มีผลต่อการเกิดโรคฟันผุของเด็กปฐมวัยในภาพรวมของประเทศ และปรับปรุงข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้ทันสมัยเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ภาคตัดขวาง (Cross Sectional Survey) ใน 5 จังหวัด กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครองเด็กที่มีเด็ก อายุ 1 ปี (1 ปี ถึง 1 ปี 11 เดือน 29 วัน) จำนวน 802 คน และผู้ปกครองที่มีเด็กอายุ 4 ปี (4 ปี ถึง 4 ปี 11 เดือน 29 วัน) จำนวน 797 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มอายุ 1 ปี และ 4 ปี มีฟันผุ ร้อยละ 10.16 และ ร้อยละ 69.03 ตามลำดับ เด็กอายุ 1 ปี ที่อยู่ในการเลี้ยงดูของ บิดาหรือมารดา หรือทั้งบิดาและมารดา ร้อยละ 54.73 และเมื่อเด็กโตขึ้นจะอยู่กับบิดาหรือมารดาตลอด คือ ร้อยละ 39.6 พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองในเรื่อง การกินอาหาร การแปรงฟัน และการตรวจฟันเด็ก ยังไม่เหมาะสม คือ ร้อยละ 85.28 ของเด็กอายุ 1 ปี ยังไม่เลิกลืมมือนมดื่กร ร้อยละ 85.81 ของเด็กอายุ 1.5 ปี ยังไม่เลิกกินนมขวด เด็กอายุ 1 ปี กินนมรสหวาน ร้อยละ 44.73 โดยที่เด็กอายุ 4 ปี กินนมรสหวานเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 66.52 และเด็กอายุ 4 ปี กินขนมมากกว่า 2 ครั้งต่อวัน ร้อยละ 51.72 ในเด็ก อายุ 1 ปี ผู้ปกครองแปรงฟันให้ทุกวัน ร้อยละ 44.81 แต่กลุ่มเด็กอายุ 4 ปี ผู้ปกครองปล่อยให้เด็กแปรงฟันเอง ร้อยละ 68.41 นอกจากนี้พบว่า เด็กได้รับการตรวจฟันอย่างสม่ำเสมอจากเจ้าหน้าที่ไม่มากเท่าที่ควร คือ เด็กอายุ 1 ปี ได้รับการตรวจทุกครั้งเมื่อไปรับวัคซีน ร้อยละ 16.21 และเด็กอายุ 4 ปี ได้รับการตรวจฟันปีละครั้ง ร้อยละ 34.65 จากการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับโรคฟันผุของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (sig. as Asymp. < 0.05) ในกลุ่มเด็กอายุ 1 ปี ได้แก่ การกินนมขวด รสนมที่เด็กกิน การใช้ยาสีฟันในเวลาแปรงฟันและการได้รับการตรวจฟันโดยเจ้าหน้าที่/หมอฟัน ส่วนในกลุ่มเด็กอายุ 4 ปี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแปรงฟัน การกินขนม และการได้รับการตรวจฟันจากเจ้าหน้าที่ / หมอฟัน

* กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

บทนำ

โรคฟันน้ำนมผุในกลุ่มเด็กปฐมวัยเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย โดยมีอัตราการเกิดโรคสูงจากข้อมูลการสำรวจของกรมอนามัย พ.ศ. 2532 พบว่า เด็กอายุ 3 ปี ซึ่งเพิ่มมีฟันน้ำนมขึ้นครบ มีฟันผุ ร้อยละ 66.5⁽¹⁾ กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย ได้จัดทำโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ด้วยการเสนอแนะการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กในคลินิกฝากครรภ์ คลินิกเด็กดี และในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งให้การสนับสนุนวิชาการ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อการดำเนินงานแก่สถานพยาบาล และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ⁽²⁾

ทั้งนี้ จากผลการสำรวจ พ.ศ. 2543 - 2544 พบว่า เด็กอายุ 3 ปี ยังคงมีอัตราการเป็นโรคฟันผุที่สูงอยู่ คือ ร้อยละ 65.7 และในเด็กอายุ 5 - 6 ปี เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 87.4⁽³⁾ และจากรายงานการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า พฤติกรรมการกินนมขวด การกินขนม การแปรงฟัน มีความสัมพันธ์กับโรคฟันผุ ทรงธรรม สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง และคณะ (2539) พบว่า เด็กกลุ่มที่บริโภคนมรสหวานมีอัตราฟันผุสูงกว่ากลุ่มที่บริโภคนมธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ⁽⁴⁾ จันทนา อึ้งชูศักดิ์ (2547) รายงานว่า มีรายงานหลายฉบับแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ขวดนมตอนกลางคืนกับการเกิดฟันผุ⁽⁵⁾

ดังนั้นการสำรวจพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปากเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการสำรวจสถานการณ์โรคฟันผุของเด็ก เพื่อให้ทราบสถานการณ์การเลี้ยงดูเด็กที่เป็นจริง อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการหรือรูปแบบการให้ทันตสุขภาพเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเลี้ยงดูในประเด็นที่ยังเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อโรค

ฟันผุของเด็กได้ตรงตามความเป็นจริง เพื่อการบรรลุเป้าหมายการลดโรคฟันผุในเด็กปฐมวัย

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองที่มีผลต่อการเกิดโรคฟันผุของเด็กปฐมวัยในภาพรวมของประเทศ
2. ปรับปรุงข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้ทันสมัย

วิธีการศึกษา

การศึกษารังนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยระดับชาติ ปี 2547 ของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย เป็นการศึกษภาคตัดขวาง (Cross Sectional Survey) เก็บข้อมูล ระหว่าง เมษายน - พฤษภาคม 2547

ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ปกครองที่มีเด็กอายุ 1 ปี (อายุ 1 ปี ถึง 1 ปี 11 เดือน 29 วัน) และผู้ปกครองที่มีเด็กอายุ 4 ปี (อายุ 4 ปี ถึง 4 ปี 11 เดือน 29 วัน)

กรอบตัวอย่าง และการเลือกตัวอย่างดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สุ่มตัวอย่างกลุ่มประชากร ด้วยวิธี Stratified Four Stage Sampling และ เลือกตัวอย่างโดย Proportional to size ได้พื้นที่ดำเนินการ ใน 5 จังหวัด คือ ตราด สิงห์บุรี สุราษฎร์ธานี ลำปาง และนครราชสีมา

เครื่องมือ คือ แบบเก็บข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ สภาวะโรคฟันผุของเด็ก และพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครอง ในเรื่องการกินอาหาร การแปรงฟันให้เด็ก และการตรวจฟันให้เด็ก

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ และการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ลักษณะ

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้ปกครองที่มีเด็กจำนวน 1,599 คน แยกเป็น กลุ่มผู้ปกครองที่มีเด็กอายุ 1 ปี (อายุ 1 ปี ถึง 1 ปี 11 เดือน 29 วัน) จำนวน 802 คน กลุ่มผู้ปกครองที่มีเด็กอายุ 4 ปี (อายุ 4 ปี ถึง 4 ปี 11 เดือน 29 วัน) จำนวน 797 คน

ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กเวลากลางวันของกลุ่มเด็กอายุ 1 ปี และ 4 ปี เป็น บิดา หรือ มารดา หรือทั้ง บิดาและมารดา ร้อยละ 54.73 และ ร้อยละ 39.5 เลี้ยงดูโดยญาติ ร้อยละ 36.18 และ ร้อยละ 24.8 จ้างเลี้ยงหรือเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้อยละ 9.09 และ ร้อยละ 35.7 ตามลำดับ

การศึกษาของผู้เลี้ยงดูเด็กตอนกลางวันของกลุ่มเด็กอายุ 1 ปี และ 4 ปี เป็นระดับประถมศึกษามากที่สุด คือ ร้อยละ 56.4 และ ร้อยละ 41.01 รองลงมาคือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 30.45 และ ร้อยละ 23.65 ส่วนที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีเพียง ร้อยละ 3.6 และ ร้อยละ 4.02 ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

2. สถานการณ์โรคพิษในเด็กปฐมวัย

โรคพิษพบในเด็กที่อายุน้อยที่สุด คือ อายุ 13 เดือน ในกลุ่มอายุ 1 ปี มีอัตราโรคพิษ ร้อยละ 10.16 ค่าเฉลี่ย พิษ 0.38 ซึ่ง ต่อ คน โดยที่ อัตราการพิษในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาลใกล้เคียงกัน ในกลุ่มเด็กอายุ 4 ปี มีพิษ ร้อยละ 69.03 มีค่าเฉลี่ยพิษ 3.96 ซึ่ง ต่อคน โดยที่ในเขตเทศบาลมีอัตราการพิษน้อยกว่านอกเขตเทศบาล ร้อยละ 14.87 (ตารางที่ 2)

3. พฤติกรรมทันตสุขภาพ

3.1 พฤติกรรมการกินนมของเด็ก

เด็กอายุ 1 ปี ส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.28

ยังไม่เลิกนมมือนมขวด และเด็กอายุ 1.5 ปี ร้อยละ 85.81 ที่ยังไม่เลิกนมขวด โดยเด็กที่กินนมรสจืดและรสหวานมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 43.13 และ ร้อยละ 44.73 ตามลำดับ เมื่อเด็กอายุเพิ่มขึ้น เป็นอายุ 4 ปี เด็กจะกินนมรสหวานเพิ่มขึ้น เป็น ร้อยละ 66.52 โดยเด็กกลุ่มนี้จะกินนมนมเปรี้ยว นมถั่วเหลือง หรือ ไมโล หรือ โอวัลตินเป็นประจำเป็นส่วนน้อย และกินนมจืด ร้อยละ 28.94 ทั้งนี้กลุ่มเด็กอายุ 1 ปี ส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.31 สามารถดื่มนมจากถ้วยหรือกล่องได้ (ตารางที่ 3)

3.2 พฤติกรรมการกินขนม และผลไม้ของเด็ก

เด็กกลุ่มอายุ 4 ปี กินขนมไม่เกินวันละ 2 ครั้ง มี ร้อยละ 43.43 และกินมากกว่าวันละ 2 ครั้ง มี ร้อยละ 51.72 โดยที่มีเด็ก เพียงร้อยละ 3.43 ที่ไม่กินขนมเลย ทั้งนี้เด็กเกือบทุกคนกินผลไม้ คือ ร้อยละ 97.69 โดยที่กินทุกวัน ร้อยละ 42.22 และกินบางวัน ร้อยละ 55.47 (ตารางที่ 4)

3.3 พฤติกรรมการแปรงฟันให้เด็กของผู้ปกครอง

กลุ่มเด็กอายุ 1 ปี แม่หรือผู้ปกครอง แปรงฟันให้เด็กทุกวัน มีร้อยละ 44.81 แปรงให้บางวัน ร้อยละ 26.09 โดยที่ไม่แปรงให้เลย ร้อยละ 29.01 ช่วงเวลาที่แปรงฟันให้เด็กส่วนใหญ่คือตอนเช้า ร้อยละ 61.83 กลุ่มเด็กอายุ 4 ปี ส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.13 มีการแปรงฟันทุกวัน โดยแปรงฟันวันละครั้ง ร้อยละ 51.92 และแปรงฟันวันละ 2 ครั้งขึ้นไป ร้อยละ 48 ทั้งนี้เด็กแปรงฟันเอง ร้อยละ 68.41 แปรงฟันช่วยให้เด็กในบางครั้ง ร้อยละ 26.16 และผู้ปกครองที่แปรงฟันช่วยให้เด็กทุกครั้ง มีเพียง ร้อยละ 5.43

การใช้ยาสีฟันเวลาแปรงฟัน พบใน

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ในกลุ่มอายุ 1 ปี และ 4 ปี

หน่วย : ร้อยละ

Table 1 General information of the study group.

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	1 ปี (802 คน)			4 ปี (797 คน)		
	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
ผู้เลี้ยงดูเด็กกลางวัน บิดา , มารดา, บิดาและมารดา	54.73	50.93	56.07	39.50	39.60	39.47
ญาติ	36.18	31.99	37.66	24.80	19.14	26.79
จ้างผู้อื่น / ฝากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	9.09	17.08	6.27	35.70	41.26	33.74
ระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงดูกลางวัน ไม่ได้เรียน	3.60	2.88	3.85	4.02	4.64	3.80
ประถมศึกษา	56.40	43.59	60.90	41.01	27.15	45.88
มัธยมศึกษา / ปวช.	30.45	36.86	28.20	23.65	24.17	23.47
ปวท. / ปวส. / อนุปริญญา	5.00	7.69	4.06	10.51	10.93	10.36
ปริญญาตรี / ปริญญาโท	4.55	8.98	2.99	20.81	33.11	16.49

ตารางที่ 2 สถานการณ์การเป็นโรคฟันผุในกลุ่มเด็ก อายุ 1 ปี และกลุ่มเด็กอายุ 4 ปี

หน่วย : ร้อยละ

Table 2 Prevalence of dental caries among 1 and 4 years old children.

สถานะโรคฟันผุ	1 ปี (783* คน)			4 ปี (792* คน)		
	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
เด็กฟันผุ	10.16	(316คน) 9.81	(467 คน) 10.28	69.03	(305 คน) 58.03	(487 คน) 72.90
เด็กฟันไม่ผุ	89.84	90.19	89.72	30.97	41.97	27.10
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.0
ค่าเฉลี่ยฟันผุ ซี ต่อ คน	0.38	0.30	0.43	3.96	3.46	4.27

* กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 1,575 คน

ตารางที่ 3 การกินนมของเด็ก

หน่วย : ร้อยละ

Table 3 Bottle feeding behavior (among 1 and 4 years old children)

การกินนมของเด็ก	1 ปี (802 คน)	4 ปี (797 คน)
การกินนมเมื่อเด็ก เล็กกินแล้ว ยังไม่เล็ก	14.72 85.28	ไม่ได้เก็บข้อมูล
การเลิกกินนมขวดของเด็กอายุ 1.5 ปี เลิกกินนมขวดแล้ว ยังไม่เลิกกินนมขวด ไม่กินนมขวด	(เด็กอายุ 18 - 23 เดือน จำนวน 444 คน) 4.5 85.81 9.68	ไม่ได้เก็บข้อมูล
รสนมที่เด็กกิน รสจืด รสหวาน (รวมทุกรส) * ไม่ทราบ เด็กไม่กินนม	43.13 44.73 2.42 9.72	28.94 66.52 - 4.54
การดื่มนมจากถ้วย / กล่อง ดื่มได้ ดื่มไม่ได้	83.31 16.69	ไม่ได้เก็บข้อมูล

* นมรสหวาน ในกลุ่มเด็กอายุ 4 ปี ประกอบด้วย นมปรุงแต่งรสหวาน ร้อยละ 49.26 + นมรสเปรี้ยว ร้อยละ 7.76 + นมถั่วเหลือง ร้อยละ 2.07 และไมโล/โอวัลติน ร้อยละ 4.54

ตารางที่ 4 การกินขนม และผลไม้ในกลุ่มเด็กอายุ 4 ปี

หน่วย : ร้อยละ

Table 4 Frequency distribution of snack and fruit intake per day.

การกินขนมและผลไม้	1 ปี (802 คน)	4 ปี (797 คน)
การกินขนม ไม่กินเลย กินไม่เกิน 2 ครั้ง ต่อวัน กินมากกว่า 2 ครั้ง ต่อวัน ไม่ทราบ	ไม่ได้เก็บข้อมูล	3.43 43.43 51.72 1.42
การกินผลไม้ กินทุกวัน กินบางวัน ไม่กินเลย	ไม่ได้เก็บข้อมูล	41.15 57.0 1.85

ตารางที่ 5 การแปรงฟันเด็ก

หน่วย : ร้อยละ

Table 5 Tooth brushing behavior (among 1 and 4 years old children)

พฤติกรรมในการแปรงฟัน	1 ปี (802 คน)	4 ปี (797 คน)
ความสม่ำเสมอในการแปรงฟัน	(แม่ / ผู้ปกครองแปรงให้เด็ก)	(เด็กแปรงฟัน)
แปรงทุกวัน	44.81	81.13
แปรงเป็นบางวัน	26.09	18.42
ไม่เคยแปรงเลย	29.01	0.45
ช่วงเวลาที่แปรงฟัน		
วันละครั้ง	68.32	51.91
- เช้า	61.83	45.45
- เย็น / ก่อนนอน	6.04	6.31
- กลางวัน / ที่เที่ยง	0.45	0.15
วันละ 2 ครั้ง	29.92	47.69
แปรงวันละ 3 ครั้ง	1.76	0.3
การดูแลเด็ก 4 ปี แปรงฟัน		
เด็กแปรงฟันเอง		68.41
เด็กแปรงฟัน-ผู้ใหญ่แปรงซ้ำบางครั้ง	ไม่ได้เก็บข้อมูล	26.16
เด็กแปรงฟัน-ผู้ใหญ่แปรงซ้ำทุกครั้ง		5.43
การใช้ยาสีฟัน		
เด็กใช้ยาสีฟัน	50.08	98.66
- เป็นยาสีฟันผสมฟลูออไรด์	49.63	96.99
เด็กไม่ใช้ยาสีฟัน	49.92	1.34

ตารางที่ 6 การตรวจฟันเด็ก

หน่วย : ร้อยละ

Table 6 Oral examination experience.

การตรวจฟันเด็ก	1 ปี (802 คน)	4 ปี (797 คน)
แม่/ผู้ปกครองตรวจฟันให้เด็ก		
ตรวจทุกวัน	28.87	11.88
ตรวจนาน ๆ ครั้ง	41.42	56.54
ไม่เคยตรวจเลย	29.71	31.58
เด็ก 1-2 ปี ได้รับการตรวจโดยเจ้าหน้าที่/หมอฟัน		
เคยได้รับการตรวจฟัน	12.22	ไม่ได้เก็บข้อมูล
ตรวจฟันทุกครั้งไปรับวัคซีน	16.21	
ไม่เคยได้รับการตรวจเลย	71.57	
เด็กอายุ 4 ปี ได้รับการตรวจโดยเจ้าหน้าที่/หมอฟัน		
ตรวจทุก 6 เดือน		10.12
ตรวจปีละครั้ง	ไม่ได้เก็บข้อมูล	24.53
ตรวจเมื่อปวดฟัน		11.04
ไม่เคยได้รับการตรวจเลย		54.31

ตารางที่ 7 แสดงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับฟันผุของเด็ก

Table 7 Factors associated with dental caries (among 1 and 4 years old children)

ทดสอบความสัมพันธ์ของ 2 ตัวแปร	1 ปี		4 ปี	
	χ^2	Asymp. (2-sided)	χ^2	Asymp. (2-sided)
อายุมารดา	8.501	0.131	9.885	0.079
อายุบิดา	2.605	0.761	4.782	0.310
การศึกษาของผู้เลี้ยงเด็กกลางวัน	3.391	0.495	27.677	*0.000
การกินนมมอดึก	0.449	0.503	-	-
การกินนมขวด	5.231	* 0.022	-	-
รสนมที่เด็กกิน	6.685	* 0.010	5.710	0.222
การดื่มนมจากถ้วย / กล่อง	0.749	0.387	-	-
การกินขนมของเด็ก	-	-	21.367	* 0.000
การกินผลไม้	-	-	3.449	0.178
ผู้ปกครองแปรงฟันให้เด็ก	4.943	0.084	-	-
ช่วงเวลาที่แม่แปรงฟันให้เด็กอายุ 1 ปี	6.449	0.168	-	-
การใช้ยาสีฟัน	13.502	* 0.000	0.161	0.689
ชนิดยาสีฟันที่ใช้	1.497	0.221	0.022	0.882
การแปรงฟันทุกวัน	-	-	34.211	* 0.000
จำนวนครั้งการแปรงฟันในแต่ละวัน	-	-	25.753	* 0.000
ช่วงเวลาที่เด็กแปรงฟัน	-	-	36.465	* 0.000
เด็กแปรงฟันเอง / ผู้ปกครองแปรงซ้ำ	-	-	7.608	* 0.022
แม่/ผู้ปกครองตรวจฟันให้เด็ก	0.301	0.860	14.052	* 0.001
เจ้าหน้าที่ / หมอฟันตรวจฟันให้เด็ก	9.173	* 0.010	19.100	* 0.000

กลุ่มเด็กอายุ 1 ปี มี ร้อยละ 50.08 และมีการใช้ยาสีฟันเกือบทุกคนในกลุ่มอายุ 4 ปี คือร้อยละ 98.66 เด็กมีการใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์มากขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น คือ เด็กอายุ 1 ปี ใช้ ร้อยละ 49.63 และ อายุ 4 ปี ใช้ ร้อยละ 97 (ตารางที่ 5)

3.4 พฤติกรรมการตรวจฟันเด็ก

แม่ หรือผู้ปกครอง ส่วนน้อยที่ตรวจฟันให้เด็กทุกวัน ทั้งกลุ่มเด็กอายุ 1 ปี และ 4 ปี มี ร้อยละ 28.87 และ ร้อยละ 11.88 ตามลำดับ ทั้งนี้กลุ่มเด็กอายุ 1 ปี และเด็กอายุ 4 ปี ส่วนหนึ่งที่แม่หรือผู้ปกครอง ไม่เคยตรวจฟันให้เด็กเลย

คือ ร้อยละ 29.71 และ ร้อยละ 31.58 ตามลำดับ การได้รับการตรวจฟันจากเจ้าหน้าที่หรือหมอฟัน พบว่า เด็กกลุ่มอายุ 1 ปี ได้รับการตรวจฟันทุกครั้งที่ไปรับวัคซีน มี ร้อยละ 16.21 โดยที่เด็กอายุ 4 ปี ที่ได้รับการตรวจฟันอย่างน้อยปีละ ครั้ง มี ร้อยละ 34.65 (ตารางที่ 6)

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อฟันผุ

จากการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ลักษณะ ว่าจะเป็นอิสระกัน หรือ มีความสัมพันธ์ต่อกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (sig. as Asymp. < 0.05) พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับโรคฟันผุทั้ง

สองกลุ่มอายุ คือ การได้รับการตรวจฟันจากเจ้าหน้าที่ บั๊จยที่มีความสัมพันธ์ต่อฟันผุในกลุ่มอายุ 1 ปี ได้แก่ ได้แก่ การกินนมขวด รสนมที่เด็กกิน การใช้ยาสีฟันในเวลาแปรงฟัน

บั๊จยที่มีนัยสำคัญต่อฟันผุในกลุ่มเด็กอายุ 4 ปี ได้แก่ บั๊จยด้านการศึกษา ของ มารดา บิดา และผู้เลี้ยงดูกลางวัน และวิธีการแปรงฟันของเด็กในเรื่อง ความสม่ำเสมอ ช่วงเวลาที่เด็กแปรงฟัน การใช้ยาสีฟัน การแปรงฟันซ้ำให้ของผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ปกครองตรวจฟันให้เด็ก (ตารางที่ 7)

สรุปและ อภิปรายผล

เด็กปฐมวัย ช่วงอายุ 1 ปี อยู่ในการเลี้ยงดูของบิดาหรือมารดามากกว่าครึ่ง ร้อยละ 54.73 และเมื่อเด็กโตขึ้นจะอยู่กับบิดาหรือมารดาลดลงคือ ร้อยละ 39.6 ทั้งนี้กลุ่มของผู้เลี้ยงดูเด็กเวลากลางวันมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากกว่าระดับการศึกษาอื่นๆ

การเป็นโรคฟันผุของเด็กปฐมวัยพบได้ตั้งแต่ฟันน้ำนมเริ่มขึ้นไม่กี่ซี่ ซึ่งจากผลการสำรวจพบรอยผุที่มองเห็นได้ชัดเจนด้วยตาเปล่าเมื่อเด็กอายุได้ 13 เดือน อัตราการผุในกลุ่มเด็กอายุ 1 ปี ถึง 4 ปี มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วประมาณ 6 เท่า คือ จาก ร้อยละ 10.16 เป็น ร้อยละ 69.03 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิลโลกซ์ บังเกิดสิงห์ ที่พบว่า อัตราการเพิ่มของโรคฟันผุของเด็กปฐมวัยสูงที่สุดในกลุ่มเด็กอายุ 1 - 3 ปี ⁽⁶⁾

ทั้งนี้เด็กส่วนใหญ่ยังได้รับบั๊จยเสี่ยงต่อการเป็นโรคฟันผุจากการเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง ซึ่ง ได้แก่ การที่กลุ่มเด็กอายุ 1 ปี เป็นวัยที่ฟันน้ำนมขึ้นหลายซี่แล้ว แต่เด็กส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.28 ยังไม่เลิกลืมมือตีด และเด็กอายุมากกว่า 1.5 ปี ยังไม่เลิกนมขวด ร้อยละ 85.81 และกินนมรสหวาน ร้อยละ 44.73 โดยที่เด็กกินนมรสหวานมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น คือ เด็กอายุ 4 ปี

กินนมรสหวาน ร้อยละ 66.52 ทั้งนี้เมื่อเด็กอายุ 4 ปี จะเพิ่มความเสี่ยงต่อฟันผุ โดยการกินนมมากกว่า 2 ครั้งต่อวัน ร้อยละ 51.72

ผู้ปกครองส่วนใหญ่ดูแลแปรงฟันให้เด็กไม่มากเท่าที่ควร คือ กลุ่มเด็กอายุ 1 ปี ผู้ปกครองแปรงฟันให้เด็กทุกวัน ร้อยละ 44.81 แต่เมื่อเด็กอายุ 4 ปี ผู้ปกครองดูแลแปรงฟันซ้ำให้เด็กทุกครั้ง มีร้อยละ 5.43 และดูแลแปรงฟันซ้ำให้ในบางครั้ง ร้อยละ 26.16 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วรณศรี แก้วปิ่นตา และคณะ (2538) พบว่า เด็กอายุ 3 - 5 ปี แปรงฟันเอง ร้อยละ 85.3 ⁽⁷⁾ บุษพา ไตรโรจน์ และคณะ (2542) พบว่า แม่หรือผู้ปกครองเด็กอายุ 1.5 - 2 ปี แปรงฟันให้เด็กทุกวัน ร้อยละ 51.9 โดยที่เด็กได้รับการแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้งทุกวัน ร้อยละ 24.8 ⁽⁸⁾ พรพรรณ สุทธิธรรม และคณะ (2547) รายงานในกลุ่มเด็กอายุ น้อยกว่า 6 ปี ผู้ใหญ่ดูแลการแปรงฟันให้ทุกครั้ง ร้อยละ 50.67 ⁽⁹⁾ ซึ่งจากหลายรายงานการศึกษา พบว่า ส่วนหนึ่งมาจากผู้ปกครองให้ความสำคัญกับฟันน้ำนมไม่มากนัก เพราะต่อไปเด็กจะมีฟันถาวรขึ้นมาแทนที่ ⁽¹⁰⁾

อย่างไรก็ตามพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กได้เริ่มใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์แปรงฟันให้เด็กตั้งแต่เล็ก ซึ่งจะเป็นข้อดีในการป้องกันฟันผุในเด็กเล็กที่ฟันเพิ่งขึ้นใหม่ๆ หรือในฟันน้ำนมที่มีเคลือบฟันบางกว่าฟันถาวรได้บ้าง กล่าวคือ กลุ่มเด็กอายุ 1 ปี ได้รับการแปรงด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ ร้อยละ 49.73 และอายุ 4 ปี ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์เพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 97.09

โรคฟันผุในกลุ่มเด็กปฐมวัยมีบั๊จยที่เกี่ยวข้องทั้งเรื่อง การกินอาหาร การแปรงฟัน และการตรวจฟันให้เด็ก โดยพบว่า บั๊จยที่มีความสัมพันธ์กับฟันผุของเด็ก อายุ 1 ปี ได้แก่ การกินนมขวด รสนมที่เด็กกิน การใช้ยาสีฟันในเวลาแปรงฟัน และ การได้รับการตรวจฟันจากเจ้าหน้าที่

/หมอฟัน ส่วนในกลุ่มเด็กอายุ 4 ปี ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อฟันผุเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแปรงฟัน ได้แก่ ความสม่ำเสมอในการแปรงฟันของเด็ก ความถี่ในการแปรงฟันของเด็กในแต่ละวัน ช่วงเวลาที่เด็กแปรงฟัน และการที่เด็กแปรงเองหรือผู้ปกครองแปรงฟันให้เด็ก ทั้งนี้ ปัจจัยด้านการศึกษา ของ มารดา บิดา และผู้เลี้ยงดูกลางวัน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดโรคฟันผุในกลุ่มเด็กทั้ง 2 อายุ (sig. as Asymp. < 0.05)

ข้อเสนอแนะ

มาตรการให้ความรู้แก่แม่หรือผู้ปกครองเด็กยังเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กของแม่หรือผู้ปกครองเด็กให้ถูกต้อง โดยเน้นการสร้างวินัยการกินนมและขนมที่ถูกต้อตั้งแต่เด็กยังเล็ก ซึ่งได้แก่ การเลิกกินนมมือนมดื่อก่อนที่ฟันจะขึ้น การฝึกให้เด็กดื่มนมจากแก้วเพื่อจะได้เลิกนมขวดในช่วงอายุประมาณ 1.5 ปี การเลือกนมรสจืดให้เด็ก การสร้างกติกากินขนมของเด็ก เช่น การกินขนมหลังมื้ออาหาร หรือ การกินขนมระหว่างมื้อได้ไม่เกินวันละ 2 มื้อ

การแนะนำให้แปรงฟันให้เด็กตั้งแต่ฟันขึ้นด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ ซึ่งจะช่วยป้องกันฟันผุได้ดี รวมทั้งผู้ปกครองต้องช่วยแปรงฟันให้เด็กทุกวัน เพราะในช่วงปฐมวัยเป็นสิ่งสำคัญเพราะเด็กยังไม่สามารถแปรงฟันได้สะอาดทั้งปาก

ควรส่งเสริมให้เด็กได้รับบริการตรวจฟันจากเจ้าหน้าที่หรือหมอฟันตั้งแต่ฟันขึ้น และเด็กควรได้รับการตรวจฟันอย่างสม่ำเสมอทุกครั้งที่ได้รับวัคซีนซึ่งช่วยคัดกรองเด็กที่มีความเสี่ยงต่อฟันผุเพื่อได้รับบริการส่งเสริมป้องกันที่เหมาะสม ซึ่งได้แก่การแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็ก รวมทั้งการได้รับบริการเคลือบฟลูออไรด์ในกลุ่มที่เสี่ยงต่อฟันผุสูง

หรือมีฟันผุระยะเริ่มแรก

จากรายงานการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการให้ทันตสุขศึกษายังไม่สามารถทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กที่ถูกต้อได้เท่าที่ควร ดังนั้นการป้องกันโรคฟันผุในกลุ่มเด็กปฐมวัยให้ได้ผลควรมีมาตรการอื่นๆ ร่วมด้วย ซึ่งได้แก่การสร้างตระหนักให้แก่สังคมให้เห็นคุณค่าของฟันน้ำนมเพื่อเป็นการเสริมพลังให้พ่อแม่ หรือผู้ปกครองเด็กเกิดการยอมรับและนำความรู้ด้านการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กไปปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อเด็ก รวมทั้งการสร้างปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดีของเด็กทั้งที่บ้าน ศูนย์เด็กเล็ก และโรงเรียนจะมีส่วนช่วยลดปัจจัยเสี่ยงต่อโรคฟันผุให้เด็กได้มากมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ และทันตแพทย์หญิงเพ็ญทิพย์ จิตต์จรรย์นค์ ที่ให้คำปรึกษา รวมทั้งทันตบุคลากร และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกท่านในจังหวัด ตราด สิงห์บุรี สุราษฎร์ธานี ลำปาง และ นครราชสีมา ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข รายงานผลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2537 ประเทศไทย โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์(กรุงเทพฯ) จำกัด 2538
2. เพ็ญทิพย์ จิตต์จำนงค์ และคณะ การประเมินโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน 0 -3 ปี ระดับประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2535 - 2537 กรุงเทพฯ , โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก 2538
3. กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข รายงานผลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ.2543 - 2544 โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์(กรุงเทพฯ) จำกัด 2545
4. ทรงธรรม สุนทราภิรมย์ ณ พัทลุง ระวีวรรณ ปัญญางาม การเปรียบเทียบสถานภาพโรคฟันผุของเด็ก 3 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครที่บริเวณนครราชสีมาและนมปรังแต่งรสหวาน ว.ทันต. ฉบับที่ 4 กค. - สค. 2539: หน้า 196 - 201
5. จันทนา อึ้งชูศักดิ์ และคณะ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการทบทวนสถานการณ์ปัญหาและองค์ความรู้ เรื่องฟันผุในฟันน้ำนม เอกสารโรเนียว 2547
6. วิไลลักษณ์ บังเกิดสิงห์ โครงการแก้ไขปัญหาทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน โดยแกนนำสตรีอำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ช่วยลูกรักฟันดี ไม่ระบู่ที่พิมพ์ 2547
7. วรณศรี แก้วปิ่นดา ทองเพ็ญ วันทนียตระกูล ยุพิน สรีแพนบาล พฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพของ ผู้ปกครองเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3 - 5 ปี อำเภอบางดง จังหวัดเชียงใหม่ ทันตสาร ฉบับที่ 2 กค. - ธค. 2538
8. บุษพา ไตรโรจน์ และคณะ รายงานการวิจัย เรื่อง กระบวนการดำเนินงานโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน เอกสารโรเนียว 2542
9. พรพรรณ สุนทรธรรม และคณะ การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการใช้ยาสีฟัน และการแปรงฟันในเด็ก วิทยาสารทันตสาธารณสุข ฉบับที่ 1-2 มค.-ธค. 46 ; 7 -17
10. บุษพา ไตรโรจน์ และคณะ รายงานการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคของเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย เอกสารโรเนียว 2548

The situation of the child caretakers' behaviors which related to dental caries in pre-school children in year 2004

Bubpa Triroj* D.D.S., M.P.H.
Srisuda Leelasithorn* D.D.S., M.P.H., Diplomate (Thai Board of Dental Public Health)
Surang Chettaprin* B.P.H.
Supawadee Phumma B.P.H.

Abstract

The objective of this survey was to update the situation of child caretakers' behaviors which related to dental caries in pre-school children. The cross-sectional survey was performed in 5 provinces. The samples were 802 child caretakers who took care of one-year-old children whose ages were between 12-24 months, and 797 child caretakers who took care of four-year-old children whose ages were between 48-60 months. The results are: Caries prevalence was found to be 10.16% in one-year-old children and 69.03% in four-year-old children. 54.73% of the one-year-olds and 39.6% of the four-year-olds were taken cared by their own parents. 85.28% of one-year-old children had bottle fed at bed-time. 85.81% of one-and-a-half-year-old children prolonged bottle feeding. Sweet flavor milk had been provided to 44.73% of the one-year-olds and to 66.52% of the four-year-olds. 51.72 % of the four-year-olds consumed snacks more than twice a day. In everyday, 44.81% of the one-year-olds had been tooth brushed by parents while 68.41% of the four-year-olds brushed their teeth without parent assistance. 16.21% of the one-year-olds had six-month routine oral examinations by the health personnel while 34.65% of the four-year-olds had one-year routine oral examinations. The factors which related to dental caries in one-year-old children were bottle feeding, the milk flavors, the use of toothpaste, and the oral examination by the health personnel. In four-year-old children, the factors were the tooth brushing, the consumption of snacks, and the oral examination by the health personnel (sig. as Asymp. < 0.05).

* Department of Health, Ministry of Public Health